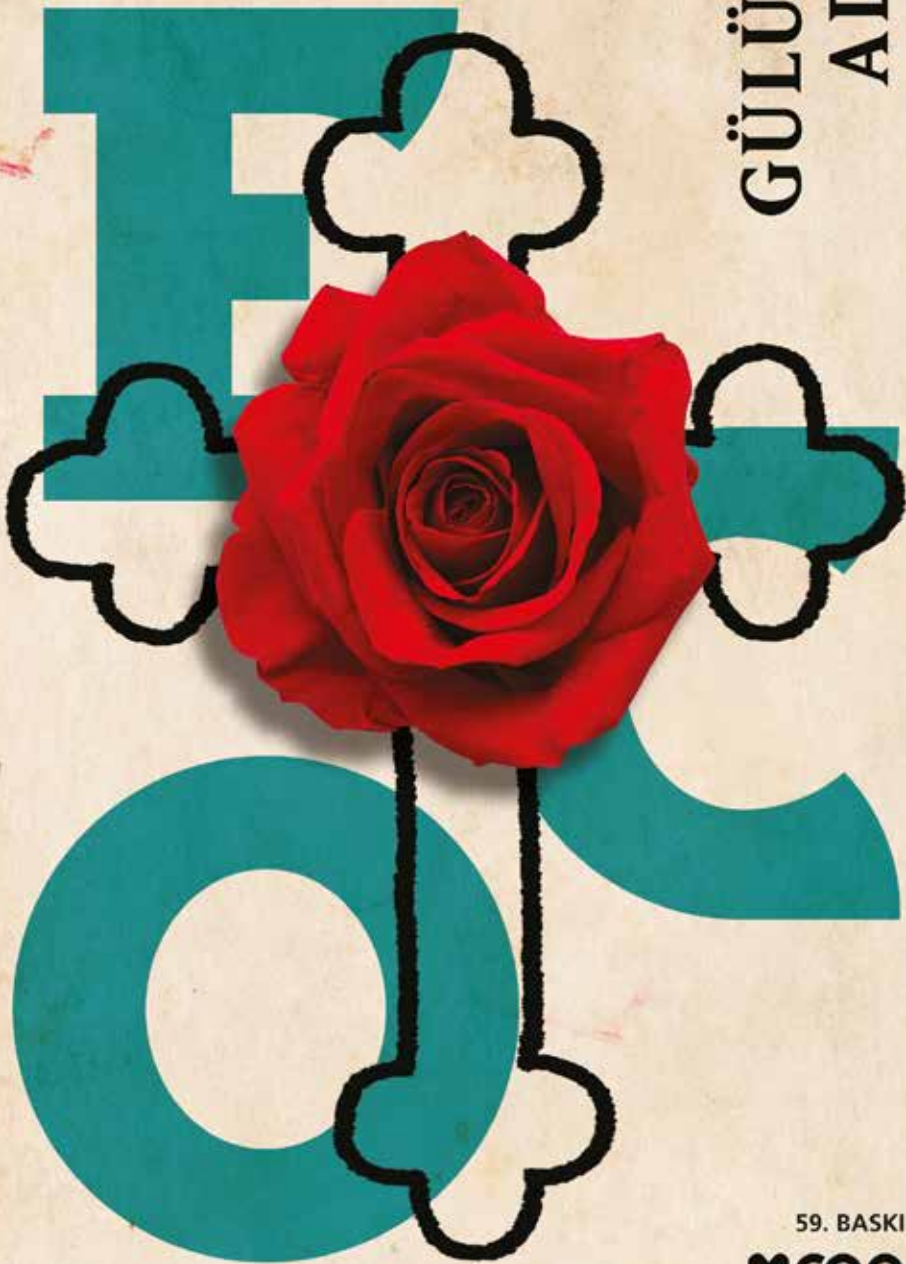

UMBERTO

GÜLÜN
ADI

Çeviri: ŞADAN KARADENİZ

59. BASKI

♥ can
modern

UMBERTO ECO
GÜLÜN ADI

Can Modern

Gülün Adı, Umberto Eco

İtalyanca aslından çeviren: Şadan Karadeniz

Il nome della rosa

© 1980, RCS Libri S.p.A., Bompiani, Milano

© 1986, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1986

59. basım: Ekim 2023, İstanbul

Bu kitabın 59. baskısı 4000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Şirin Etik

Editör: Nükhet Polat

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

İç baskı ve cilt: Pasifik Ofset

Cihangir Mah. Güvercin Cad. Baha İş Merkezi A Blok No: 3/1 Z. Kat

Avcılar-İstanbul

Sertifika No: 44451

ISBN 978-975-07-3273-7

Umberto Eco'nun, *Gülün Adı* adlı romanının 2012 tarihinden başlayarak yapılacak baskılarında yer verilmesini öngördüğü düzeltmeler **Şemsa Gezzin** tarafından gerçekleştirilmiştir.

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

UMBERTO ECO

GÜLÜN ADI

ROMAN

İtalyanca aslından çeviren

Şadan Karadeniz

Umberto Eco'nun Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Foucault Sarkacı, 1992

Önceki Günün Adası, 1995

Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti, 1995

Ortaçağ'ı Düşlemek, 1996

Somonbalığıyla Yolculuk, 1997

Yanlış Okumalar, 1997

Beş Ahlak Yazısı, 1998

Ortaçağ Estetiğinde Sanat ve Güzellik, 1998

Açık Yapıt, 2000

Kitaplardan Kurtulabileceğinizi Sanmayın (J.C. Carrière ile birlikte), 2010

Günlük Yaşamdan Sanata, 2012

Edebiyata Dair, 2016

Tez Nasıl Yazılır?, 2017

UMBERTO ECO, 1932'de İtalya'da Milano'ya bağılı Alessandria kasa-basında doğdu. 1950'lerde İtalyan radyo-televizyonu RAI'nin kültür programlarını yönetti. 1959-1975 arasında İtalya'nın ünlü yayınevi Bompiani'nin edebiyatdışı yayınlarının editörlüğünü üstlendi; *La Stampa*, *Corriere della Sera*, *La Repubblica*, *L'Espresso* gibi gazetelere makaleler yazdı. 1970'lerde Bologna Üniversitesi'nde göstergebilim dersleri vermeye başladı. *Gülün Adı*, *Foucault Sarkacı*, *Önceki Günün Adası* ve *Baudolino* gibi romanlarıyla; modern kültürü ince bir mizah duyarlılığıyla ele alan *Açık Yapıt*, *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*, *Beş Ahlak Yazısı*, *Ortaçağ Estetiğinde Sanat ve Güzellik*, *Ortaçağ'ı Düşlemek*, *Somonbalı-ğıyla Yolculuk*, *Yanlış Okumalar*, *Yorum ve Aşırı Yorum* ve *Kitaplardan Kurtulabileceğinizi Sanmayın* (J.-C. Carrière ile birlikte) gibi deneme kitaplarıyla günümüzün en saygın yazarları arasına girdi. 2016'da öldü.

ŞADAN KARADENİZ, Trabzon'da doğdu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Dışişleri Bakanlığı'nda, Londra'da, BBC Türkçe Yayınlar Bölümü'nde uzman çevirmen olarak çalıştı. TRT'de program uzmanlığı, Türk Tarih Kurumu'nda uzman-çevirmenlik görevlerinde bulundu. 1980'lerden bu yana, aralarında Katherine Mansfield, Sylvia Plath, Elsa Morante, Umberto Eco, Gabriel García Márquez, Marcus Aurelius'un da bulunduğı pek çok önemli yazarın eserlerini İngilizce, İtalyanca ve İspanyolca asıllarından dilimize kazandırdı. *Foucault Sarkacı* çevirisiyle 1992

Doruktakiler Çeviri Ödülü'ne değer görüldü. Son olarak Ankara Metropolitan Rotary Kulübü 2010 Meslekte Başarı Ödülü'nü kazandı.

İçindekiler

Açıklama	11
“Gülün Adı” üzerine	15
Yeni baskıya not	21
Doğal olarak bir elyazması	24
Not	30
Öndeyiş	33
Birinci gün	45
İkinci gün	153
Üçüncü gün	259
Dördüncü gün	363
Beşinci gün	465
Altıncı gün	563
Yedinci gün	633
Son yaprak	677
“Gülün Adı” üzerine Umberto Eco’nun açıklaması	687
Sonrası	689

Doğal olarak bir elyazması

16 Ağustos 1968'de Vallet diye bir rahip tarafından kaleme alınmış bir kitap geçti elime: Melk'li Dom Adso'nun, Dom J. Mabillon'un baskısından Fransızcaya çevrilmiş elyazması (Presses de l'Abbaye de la Source, Paris, 1842). Gerçekten oldukça yoksul tarihsel bilgilerin eklendiği bu kitabın, Benedikten tarikatının tarihine ilişkin çok şey borçlu olduğumuz, on altıncı yüzyılda yaşamış büyük bilgin tarafından bulunmuş olan, on dördüncü yüzyıla ait bir elyazmasının tıpkısı olduğu öne sürülüyordu. Bu bulgu (kronolojik sıraya göre üçüncü olan kendi buluşumdan söz ediyorum), sevdiğim birisini beklemek üzere Prag'da bulunduğum sırada beni neşelendirdi. Altı gün sonra Sovyet birlikleri talihsiz kenti istila ettiler. Şansım yolunda gitti: Linz'de Avusturya sınırına ulaştım; oradan Viyana'ya gidip beklediğim kimseyle buluştum ve birlikte Tuna boyunca yukarı çıktık.

Büyük bir düşünsel coşkuyla, büyülenmiş, Melk'li Adso'nun korkunç öyküsünü okuyordum; kendimi kitaba öylesine kaptırmıştım ki, yumuşak bir kalemle üstüne yazması çok zevkli olan Papéterie Joseph Gilbert'den alınma o büyük defterlerden birkaçını bir çırpıda kitabın çevirisiyle doldurdum. Böylece Melk yakınlarına geldik; ırmağın dirsek çevirdiği bir yerde, bir tepe üstünde, yüzyıllar boyunca birçok kez restore edilmiş olan güzelim Stift hâlâ ayakta duruyordu. Okurun tahmin edebileceği gibi, manastırın kitaplığında Adso'nun elyazmasının izine rastlamadım.

Salzburg'a varmadan önce, Mondsee kıyısında küçük bir

otelde, trajik bir gecenin ardından, yol arkadaşlığımız birden sona erdi ve kendisiyle birlikte yolculuk etmekte olduğum kişi, Abbé Vallet'nin kitabını da alarak ansızın yok oldu; kötülüğünden değil, ilişkimizin plansız ve ansızın bitmesinden ötürü. Böylece, elimde elyazısıyla yazdığım defterler, yüreğimde kocaman bir boşluk kaldı.

Birkaç ay sonra, Paris'te, araştırmamı derinleştirmeye karar verdim. Fransızca kitaptan çıkardığım birkaç nottan, kaynağa, olağanüstü ayrıntılı ve kesin bir yollama kalmıştı elimde:

VETERA ANALECTA, Sive COLLECTIO VETERUM ALIQUOT OPERUM & Opusculorum omnis generis, Carminum, Epistolarum, Diplomatum, Epitaphiorum, & CUM ITINERE GERMANICO, Adnotationibus & aliquot disquisitionibus R.P.D. Joannis Mabillon, Presbiteri ac Monachi Ord. Sancti Benedicti e Congregatione S. Mauri. NOVA EDITIO, Cui accessere MABILLONII Vita & aliquot opuscula, scilicet Dissertatio de PANE EUCHARISTICO, AZYMO ET FERMENTATO, ad Eminentiss. Cardinalem BONA. Subjungitur opusculum ELDEFONSI Hispaniensis Episcopi de eodem argumento ET EUSEBII Romani ad THEOPHILUM Gallum epistola, DE CULTU SANCTORUM IGNOTORUM. Parisiis, apud Levesque, ad Pontem S. Michaelis, MDCCXXI, cum privilegio Regis.

Bibliothèque Sainte Geneviève'de, *Vetera analecta*'yı hemen buldum; ama bulduğum baskının, betimlemeden iki ayrıntı bakımından farklı oluşu şaşırttı beni: önce "Montalant, ad Ripam P.P. Augustinianorum (prope Pontem S. Michaelis)" diye belirtilen editör ve iki yıl sonrasını gösteren tarih. Bu analecta, Melk'li Adso ya da Adso'nun herhangi bir elyazmasını kapsamıyordu – tersine, dileyenin denetleyebileceği gibi, bunlar, kısa ya da orta uzunlukta metinlerin bir araya getirilmesinden oluşuyordu; oysa Vallet'nin kopya ettiği öykü birkaç yüz sayfa tutuyordu. Aynı zamanda, ünlü Ortaçağ uzmanlarına, örneğin sevgili, unutulmaz Étienne Gilson'a başvurdum; ama tek *Vetera analecta*'ların Sainte Geneviève'de gördüklerim olduğu açıktı. Passy yakınlarında, Abbaye de la Source'a hemen bir ziyaret ve arkadaşım Dom Arne Lahestedt'le bir konuşma, manastırın basımevinde, Abbé Vallet diye birinin kitap bastır-

madığına (böyle bir basımevinin de var olmadığına) inandırıcı beni. Fransız araştırmacılarının güvenilir yaşamöyküsel bilgi konusundaki savrulukları ünlüdür; ama bu durum usun alabileceği her türlü karamsarlığın da ötesine geçiyordu. Elime geçmiş olan kitabın uydurma olduğunu düşünmeye başladım. Artık Vallet'nin kitabını da yeniden elde edemezdim (ya da en azından, onu benden almış olan kimseye gidip geri isteyemezdim). Elimde notlarımdan başka hiçbir şey kalmamıştı; onlardan da kuşku duymaya başlıyordum.

Bazı büyümlü anlar vardır, büyük fizik çaba ve yoğun dürüstel heyecan anları; geçmişte tanışmış olduğumuz kimselerin sanrıları belirir öyle anlarda *“En me restraçant ces détails, j'en suis à me demander s'ils sont réels, ou bien si je les ai rêvés”*¹. Daha sonra, Abbé de Bucquoy'nın güzel kitaplığından öğrendiğime göre, henüz yazılmamış kitapların da sanrıları vardır.

Yeni bir şey olmasaydı, Melk'li Adso'nun öyküsünün nereden kaynaklandığını belki de hâlâ düşünüyor olurum; 1970'te, Buenos Aires'te, Corrientes'te, o büyük caddenin ünlü Patio del Tango'sunun oldukça yakınında, küçük bir sahafın raflarına göz gezdirirken, Milo Temesvar'ın, “Satranç Oyununda Ayna Kullanılmasına Dair” adlı kitapçığının standart İspanyolca bir nüshasına rastladım. *Apocalittici e integrati* adlı yapıtımda, bu yazarın daha sonra yayımlanan *I venditori di Apocalisse*'sini eleştirirken, bu kitabın adını (ikinci elden) anma olanağı bulmuştum daha önce. Artık bulunması olanaksız olan, Gürcü dilindeki özgün yapıtın (Tiflis, 1934) İtalyanca çevirisiydi bu; kitapta, Adso'nun elyazmasından birçok alıntı görmek şaşırttı beni; ama bunların kaynağı ne Vallet'ydi ne de Mobillon; Peder Athanasius Kircher'di (ama hangi yapıtı?). Daha sonra –adını anmamayı uygun bulduğum– bir bilgin (ezbere dizinler alıntılarla), büyük Cizvit'in, Melk'li Adso'nun hiç sözünü etmediğine dair güvence verdi bana. Ama Temesvar'ın sayfaları gözlerimin önündeydi; aktardığı olaylar da Vallet'nin elyazmasındakilere tıpatıp uyuyordu (özellikle labirentin betimlemesi kuşkuyla yer vermiyordu). Daha sonra Beniamino Placi-

1. (Fr.) Bu ayrıntıları anımsadığım zaman, kendi kendime onların gerçek mi olduğunu, yoksa onları düşlediğimi mi sormak gereğini duydum. (Ç.N.)

do¹ ne yazmış olursa olsun, Abbé Vallet diye biri yaşamıştı; kesinlikle Melk'li Adso da.

Bundan, Adso'nun anılarının, doğru olarak, anlattığı olaylarla aynı niteliği paylaştığı sonucunu çıkardım. Başta yazarın adı, en sonunda da, Adso'nun caymak bilmez bir titizlikle suskun kaldığı manastırın yeri olmak üzere, birçok gölgeli gizeme bürünmüştü bu anılar. Kestirimler, Pomposa ile Conques arasında, belli belirsiz bir alan tasarlama olanağı veriyor bize; büyük bir olasılıkla burası Apeninler'in sırtında, Piemonte, Liguria ve Fransa arasında (yani Lerici ve Turbia arasında) bir yer. Betimlenen olayların geçtiği döneme gelince; 1327 Kasımı'nın sonunda oluyor olaylar; öte yandan, yazarın bunları ne zaman yazdığı kesin değil. 1327 yılında henüz bir çömez olduğuna ve anılarını yazdığı sırada kendisini ölüme yakın hissettiğini söylediğine bakılırsa, elyazmasının, on dördüncü yüzyılın son on ya da yirmi yılı içinde yazıldığını kestirebiliriz.

İyi düşünülürse, beni, elimdeki, on dördüncü yüzyılın sonuna doğru bir Alman rahip tarafından Latince yazılmış bir yapıtın on yedinci yüzyıl Latincesiyle yapılmış nüshasının, açık seçik olmayan, neo-gotik bir Fransızca kopyasının İtalyanca kopyasını yayımlamaya götüren nedenler oldukça azdı.

Her şeyden önce, nasıl bir üslup kullanmalıydım? O dönemin İtalyanca örneklerini izleme eğilimini, tümüyle gerekçesiz olduğundan, bir yana bırakmalıydım; Adso yalnızca Latince yazmakla kalmıyor, kültürünün (ya da onu etkilediği açıkça görülen manastırın kültürünün) çok daha eskiye gittiği anlaşılıyor; bu kültürün, geç Ortaçağ Latince geleneğine bağlanabilen bilgi ve üslup süslemelerinin yüzyıllar boyu oluşan bir toplamı olduğu açık. Adso, yerli konuşma dilinin evrimine kapalı kalmış, betimlediği kitaplığın içinde barındırdığı sayfalara bağlı, öğrenimini pederler ve araştırmacıların metinleri üstünde yapmış bir rahip gibi düşünüp yazıyor; öyküsü (sayısız zihin karışıklıkları ve hep kulaktan dolma anlattığı, on dördüncü yüzyıl olaylarına yollamalar dışında), dil ve bilimsel alıntılar bakımından, on ikinci ya da on üçüncü yüzyılda yazılmış olabilirdi.

Öte yandan, Vallet'nin, Adso'nun Latincesini, kendi neo-

1. *La Repubblica*, 22 Eylül 1977.

gotik Fransızcasına çevirirken, oldukça özgür davrandığına kuşku yok; hem yalnızca üslup bakımından değil. Örneğin kişiler bazen otların erdemlerinden söz ederken, yüzyıllar boyunca birçok değişikliğe uğramış olan, Albertus Magnus'a yorulan gizler kitabına açık yollamalar yapıyorlar. Adso'nun bu kitabı bildiği kesin, ama onun bu kitabın, gerek Paracelsus'un formüllerini, gerekse Albertus'un Tudor döneminden kaldığı kuşku götürmeyen bir baskısından¹ yapıldığı açıkça anlaşılan ekleri gereğinden çok sözcüğü sözcüğüne yansıtan bölümlerini alıntıladığı gerçeğini değiştirmez bu. Öte yandan, Vallet'nin, Adso'nun elyazmasını kopya etmekte olduğu (?) sırada, Paris'te, artık onarılmaz bir biçimde bozulmuş olan *Grand* ve *Petit Albert*'in² on sekizinci yüzyıl baskıları dolaşıyordu. Ne olursa olsun, Adso ya da tartışmalarını anlattığı rahiplerin yorumladıkları metnin, notlar, şerhler ve çeşitli eklerin yanı sıra, daha sonraki araştırmaları zenginleştirecek açıklayıcı notları da kapsamadığından nasıl emin olabilirdim?

Son olarak, Abbé Vallet'nin kendisinin, belki de o dönemin ortamını korumak için, çevirmeyi uygun bulmadığı bölümleri Latince olarak mı bırakmalıydım? Böyle yapmak için, belki de yararlandığım kaynağa yersiz bir bağlılık duygusundan başka kesin gerekçeleri yoktu... Aşırıktan kaçındım; ama bir ölçüde olduğu gibi bıraktım onları. Korkarım bir Fransız kahramanı tanıtırken ona, "*Parbleu!*" ve "*La femme, ah! La femme!*" dedirten kötü romancılar gibi davrandım ben de.

Sonuç olarak içim kuşkularla dolu. Cesaretimi toplayıp Melk'li Adso'nun elyazmasını sanki sahiymiş gibi niçin sunduğumu gerçekten bilmiyorum. Bir sevdalanma diyelim. Ya da, dilerseniz, kendimi sayısız eski saplantılardan kurtarmanın bir yolu.

Metni hiçbir çağcılık kaygısı gütmeksizin yazıyorum. Abbé Vallet'nin kitabını keşfettiğim yıllarda, insanın yalnızca şimdi ki zamana karşı bir yükümlülükten ötürü dünyayı değiştirmek

1. *Liber aggregationis seu liber secretorum Alberti Magni*, Londinium, juxta pontem qui vulgariter dicitur Flete brigge, MCCCCLXXXV.

2. *Les admirables secrets d'Albert le Grand*, L Lyon; Chez les Héritiers Beringos, Frates, à l'Enseigne d'Agrippa, MDCCLXXV; *Secrets merveilleux de la Magie Naturelle et Cabalistique du Petit Albert*, A Lyon, age., MDCCXXIX.

için yazması gerektiğine dair yaygın bir inanç vardı. Aradan on yılı aşkın bir süre geçtikten sonra salt yazma sevgisinden ötürü yazabilmek (en yüce saygınlığa yeniden kavuşturulmuş olan) yazın adamının avuntusu şimdi. Böylece ben de Melk'li Adso'nun öyküsünü, yalnızca anlatma tadı için anlatmakta kendimi özgür hissediyorum ve (usun uyanışının, uykusu sırasında üretmiş olduğu tüm ucubeleri kaçırdığı günümüzde) bu öykünün, zaman içinde ölçülemez uzaklıkta, günümüzle herhangi bir bağıntıdan öylesine görkemli bir biçimde arınmış, umutlarımıza ve kesinlemelerimize zamanla ilintisiz yabancılığını görmekle yüreğim yatışıyor ve avunuyorum.

Çünkü kitapların bir öyküsü bu; gündelik kaygıların değil ve bu öyküyü okumak bizi Kempis'li büyük taklitçiyle¹ birlikte, "*In omnibus requiem quaesivi, et nusquam inveni nisi in angulo cum libro*"² demeye götürebilir.

5 Ocak 1980

1. 1379 (80?)-1471 yılları arasında yaşamış Alman mistik yazar Thomas à Kempis, *Imitatio Christi* (İsa'nın Taklidi) adlı kitabından ötürü, Eco ondan "büyük taklitçi" diye söz ediyor. (Ç.N.)

2. (Lat.) "Her şeyde erinç aradım ama hiçbir yerde bulamadım; bir kitapla çekildiğim köşeden başka." (Ç.N.)

Not

Adso'nun elyazması yedi güne ayrılmış; her gün de, dua saatlerine denk düşen dönemlere. Üçüncü kişi ağzından yazılmış altbaşlıklar olasılıkla Vallet tarafından eklenmiştir. Ama bu altbaşlıklar okuru yöneltmek bakımından yararlı olduğundan, o dönemin halk dili yazınının çoğunda rastlanan kullanıma da uzak düşmediğinden, onları çıkarmayı uygun bulmadım.

Adso'nun kanonik saatlere başvurması beni biraz bocalattı; çünkü bunların anlamı yere ve mevsimlere göre değişmekle kalmıyor; büyük bir olasılıkla, Azize Benedict'in Kural' da saptadığı yönergelere, on dördüncü yüzyılda tam bir kesinlikle uyulmuyordu.

Bununla birlikte, okura yol göstermesi bakımından, aşağıdaki şemanın güvenilir olduğuna inanıyorum. Bu şema, bir ölçüde metinden, bir ölçüde de, ilk Kural'ın, Edouard Schneider tarafından, *Les Heures bénédictines*'teki (Paris, Grasset, 1925) manastır yaşamının betimlemesiyle karşılaştırılmasından çıkarılmıştır.

Mattutino (gece yarısı) (Bazen Adso buna eski deyimle *Vigilae* de demektedir.) Gece 02.30 ile 03.00 arası.

Laudi (alacakaranlık) (Daha eski gelenekte *Matutini* denirdi.) Sabah 05.00 ile 06.00 arası. Tanyeri ağarırken sona erer.

Prima (tansökümü) 07.30'a doğru, gündeğuşundan az önce.

Terza (sabah) 09.00'a doğru.

Sesta (öğle) (Rahiplerin tarlada çalışmadıkları bir manastırda, kışın, aynı zamanda öğle yemeği vakti.)

Nona (ikindi) Öğleden sonra saat 14.00 ile 15.00 arası.

Vespro (günbatımı) 16.30'a doğru, günbatımı. (Kural, karanlık basmadan akşam yemeği yenmesini öngörür.)

Compieta (akşam) 18.00 dolayları. (Rahipler saat 19.00'dan önce yatarlar.)¹

Saatlerin hesaplanması, Kuzey İtalya'da, kasım sonunda, güneşin yaklaşık 07.30'da doğup 16.40'ta batması esasına dayanmaktadır.

1. Kanonik saatlerin bizde tam karşılıkları olmadığından, Latince kökenli sözcüklerin etimolojik anlamlarına her zaman uygun düşmese de, Türkçe karşılıkların seçiminde, bu saatlerin belirledikleri zamanı esas alarak bunlara olabildiğince denk düşecek zamanları belirleyen sözcükleri kullandım. (Ç.N.)

Öndeyiş

Başlangıçta Söz vardı ve Söz Tanrı katındaydı ve Söz, Tanrı'ydı. Başlangıçta Tanrı katındaydı Söz ve Tanrı'ya bağlı her inançlı rahibin görevi, hiç değişmeyen, yadsınmaz gerçekliği doğrulanabilecek biricik olguyu, tekdüze bir şarkı söylercesine alçakgönüllülükle yinelemek olmalıdır. *Videmus nunc per speculum et in aenigmate*¹ ve gerçek, onunla yüz yüze gelmeden önce, dünyanın yanılgısı içinde, parça parça gösterir kendini (yazık ne de okunaksız); bu nedenle, bize karanlık ve tümüyle kötülüğe yönelik bir istemin alaşımı gibi görüldüğü zaman bile, onun güvenilir belirtilerini dile getirmeliyiz.

Zavallı bir günahkârın yaşamından başka bir şey olmayan yaşamımın sonuna varmış, saçlarım ağarmış, tıpkı dünyanın yaşlandığı gibi yaşlanarak, sessiz ve ıssız kutsallığının dipsiz kuyusunda yitip gitmeyi bekleyerek meleklerle yaraşır zekâların suskun ışığını bölüşerek, ağır, hasta gövdemle, sevgili Melk Manastırı'nın bu hücrelerine kapanıp kalmış, gençliğimde gözlemlediğim olağanüstü ve korkunç olaylara tanıklığımı, gördüklerimi ve işittiklerimi –bir taslak aramaya kalkışmaksızın, benden sonra

1. (Lat.) Şimdi bir aynadan ve bilmece gibi görüyoruz. (Ç.N.)

geleceklere (eğer Deccal onlardan önce gelmemişse) imlerin imlerini bırakmak istercesine– yineleyerek bu parşömen üstünde bırakmaya hazırlanıyorum; onları çözmek için yakarabilsinler diye.

İmparator Ludwig'in, Yüce Tanrı'nın tasarımlarına uygun olarak ve Avignon'da havarinin kutsal adına leke süren, tahta zorla el koyan, kutsal rütbeleri alıp satan, o adı kötüye çıkmış sapkını şaşırtarak (dinsizlerin XXII. Johannes diye saygınlıştırdıkları Cahors'lu Johannes'in günahkâr ruhundan söz ediyorum) Kutsal Roma İmparatorluğu'na saygınlığını yeniden kazandırmak için İtalya'ya geldiği, Efendimizin doğumunun 1327. yılının sonuna doğru, şimdi adını vermememin yerinde ve dindarca olacağı manastırda meydana gelen olayların açık bir tanığı olma lütfunu Tanrı esirgemesin benden.

Belki de, kendimi içine karışmış bulduğum olayları daha iyi anlayabilmek için, yüzyılın o yıllarında neler olup bittiğini, onları o zaman içinde yaşayarak anladığım ve daha sonra işittiğim başka öykülerle zenginleşmiş olarak şimdi anımsadığım gibi anımsamalıyım – eğer belleğim öylesine çok, şaşırtıcı ve karışık olayların ipuçlarını birbirine bağlama yeteneğine hâlâ sahipse.

O yüzyılın ilk yıllarında Papa V. Clemens, Roma'yı senyörlerin tutkularına av olarak bırakıp Papalık makamını Avignon'a taşımıştı. Hristiyanlığın kutsal kenti bir sirke ya da bir geneleve dönüşmüştü; adına cumhuriyet dense de, bir cumhuriyet değildi; silahlı çetelerin saldırısına, şiddet ve yağmaya uğruyordu. Din adamları, laik yargının dışında kaldıklarından, gözü dönmüş haydut çetelerine başkanlık ediyor, elde kılıç, soyuyor, günah işliyor, haksız kazanca dalı ticaret örgütlüyorlardı. *Caput Mundi*'nin¹, bir kez

1. (Lat.) Dünyanın Başı. (Ç.N.)

daha ve haklı olarak, Kutsal Roma İmparatorluğu'nun tacını giymek ve bir zamanlar kayzerlere ait olan dünyasal imparatorluğun saygınlığını yeniden sağlamak isteyen adamın amacı olması nasıl önlenebilirdi?

İşte bu yüzden, 1314'te, Frankfurt'ta beş Alman prensi, Bavyeralı Ludwig'i İmparatorluğun yüce başkanı seçmişlerdi. Ama aynı gün, Main'ın karşı yakasında, hükümdarlık yetkisine sahip Ren kontu ve Köln başpiskoposu, aynı yüksek mevkiye Avusturyalı Friedrich'i seçmişlerdi. Tek bir taht için iki imparator ve ikisi için de tek bir papa: gerçekten büyük karışıklıklar yaratan bir durum...

İki yıl sonra Avignon'da, yetmiş iki yaşındaki Cahors'lu Jacques, XXII. Johannes adıyla yeni papa seçildi; Tanrı esirgesin, özü doğru kişilere öylesine sevimsiz gelen bu adı bir daha hiçbir papa almasın. Fransız olup Fransa kralına bağlı olan bu adam (o yozlaşmış ülkenin insanları hep kendi halklarının çıkarlarını gözetme eğiliminde olup, tüm dünyayı tinsel yurtları olarak göremezler), bu serseri işbirlikçi din adamı Templier Şövalyeleri'ne¹, mallarına el koyabilmek için (kanımca haksız olarak) son derece utanç verici suçlar yükleyen Yakışıklı Philippe'i desteklemişti. Bu arada Napolili Roberto, bu dolaplara karışarak, İtalya Yarımadası'nın denetimini elinde tutmak için, Alman imparatorlarının hiçbirini tanımaması konusunda Papa'yı kandırmış, böylece kilise devletinin başında kalmıştı.

1322 yılında Bavyeralı Ludwig, rakibi Friedrich'i yenilgiye uğrattı. Bir imparator dan, iki imparator dan korktuğundan daha da çok korkan Johannes, yengi kazanan

1. Templier Şövalyeleri ya da İsa'nın ve Süleyman Tapınağı'nın Yoksul Şövalyeleri: 1119'da Kudüs'te, Hristiyan hacıları korumak ve Müslümanlarla savaşmak için kurulmuş olan tarikat. Zamanla çok zenginleşen bu tarikat, İmparator IV. Philippe'in kıskançlığını uyandırmış ve 1312'de, Papa V. Clemens tarafından ortadan kaldırılmıştır. (Ç.N.)

imparatoru aforoz etti; buna karşılık, o da Papa'yı sapkın olarak yadsıdı. Aynı yıl, Fransisken¹ rahiplerinin oluşturdukları ruhani meclisin Perugia'da toplandığını ve başkanları Cesenà'lı Michele'nin, Tincilerin² (bunlardan ileride daha çok söz etme fırsatını bulacağım) dileklerini kabul ederek, İsa'nın yoksulluğunu, onun havarileriyle birlikte bir şeye sahip olduğu zaman da, ona yalnızca *usus facti*³ olarak sahip olduğunu inanç ilkesi olarak ilan ettiğini söylemek yerinde olur. Tarikatın erdemini ve saflığını koruma amacına yönelik değerli bir karar; ama bu karar Papa'nın hiç hoşuna gitmedi; belki de bunda, kendisinin kilisenin başı olarak, İmparatorluğun piskoposları seçme hakkına karşı çıkan, tersine papalık tahtının imparatoru atama yetkisini öne süren savlarını tehlikeye düşüren bir ilke seziyordu. Bu ya da başka nedenlerle harekete geçerek, 1323'te Fransisken önerilerini, *Cum inter nonnullos*⁴ buyruğuyla mahkûm etti.

Ludwig'in, şimdi Papa'nın düşmanları olan Fransiskenleri kendi olası bağlaşıkları gibi görmesi sanırım bu sırada oldu. Bunlar İsa'nın yoksulluğunu vurgulayarak, şu ya da bu biçimde, İmparatorluk tanrıbilimcilerinin, adlarını vermek gerekirse, Padova'lı Marsilio'yla Jandun'lu Jean düşüncelerini güçlendiriyorlardı. Sonunda, burada anlatmakta olduğum olaylardan birkaç ay önce, yenik Friedrich'le anlaşmaya varmış olan Ludwig İtalya'ya ini-

1. 1209 yılında İtalya'da Assisili Aziz Francesco tarafından kurulmuş, yoksul bir yaşam sürmeyi ve tövbe etmeyi öngören tarikat. (Ç.N.)

2. Fraticelli tarikatı olarak da bilinir. Aziz Francesco'nun ölümünden sonra Fransisken tarikatı içinde beliren görüş ayrılıkları sırasında ortaya çıkan, tarikat ilkelerinin katı bir biçimde uygulanmasından yana bir okul. XIII. ve XIV. yüzyıllarda Tincilerin önderleri arasında, Pietro Giovanni Olivi, Clareno'lu Angelo ve Casale'li Ubertino vardı. (Ç.N.)

3. (Lat.) Bilfiil kullanımı. (Ç.N.)

4. Papalık buyrukları, buyruk metninin ilk üç sözcüğüyle anılırdı. (Ç.N.)

yor, Milano’da ta giyiyor, kendisini olumlu karşılamış olmalarına karşın vikontlarla çatışmaya giriyor. Pisa’yı kuşatıyor, Lucca ve Pistoia Dükü Castruccio’yu İmparatorluk papazlığına atıyor (kanımca, hiç de iyi etmedi, çünkü, belki de Faggiola’lı Uguccione dışında, ondan daha acımasız bir adam görmedim) ve Senyör Sciarra Colonna’nın çağrısı üzerine Roma’ya girmeye hazırlanıyordu.

Ludwig’in yanında savaşan, onun baronları arasında hiç de önemsiz olmayan babam beni–Melk Manastırı’nda genç bir Benedikten¹ ömezi– manastırın dinginliğinden uzaklaştırdığında durum buydu. İtalya’nın olağanüstü güzelliklerini görmem ve İmparator’un Roma’da ta giyme töreninde bulunmam için beni de kendisiyle birlikte götürmeyi akıllıca buluyordu. Ama Pisa Kuşatması, babamın tüm dikkatini askerî kayđlara çekti. Ben de, bundan yararlanarak, biraz aylaklıktan, biraz da öğrenme isteğinden, Toscana’nın kentlerinde dolaştım. Ama annemle babam, bu disiplinsiz, başıboş yaşamın, kendini düşünce yaşamına adanmış bir yeniyetme için uygun olmadığını düşünüyordı. Böylece, benden hoşlanmış olan Marsilio’nun öğüdüyle kendisini ünlü kentlere ve eski manastırlara götürcek bir görev üstlenmek üzere olan bilgili bir Fransisken’in, Baskerville’li Rahip William’in yanına vermeyi kararlaştırdılar beni. Böylece William’in hem yazmanı, hem öğrencisi oldum; bundan ötürü de hiç pişmanlık duymadım; çünkü onunla birlikte, şimdi yaptığım gibi bizden sonra geleceklere iletmeye değer olaylara tanık oldum.

1. Yaklaşık 480-547 yılları arasında yaşamış olan Nursia’lı Aziz Benedictus tarafından kurulmuş olup XIV. yüzyılın ikinci yarısında kurucusunun adını alan keşiş ve rahibe toplulukları. (.N.)

Rahip William'ın aradığı şeyin ne olduğunu o zaman bilmiyordum; doğruyu söylemek gerekirse bugün de bilmiyorum bunu; sanırım kendisi de bilmiyordu, çünkü davranışlarını yöneten tek şey, gerçeğe ulaşma isteği ve –her zaman beslediğini gördüğüm– gerçeğin o anda ona görünen şey olmadığı kuşkusuydu. Belki de o yıllarda çok sevdiği araştırmalarından, din dışı görevlerle uzaklaştırılmıştı. William'a verilen görev yolculuk boyunca benim için gizli kaldı; daha doğrusu, bana söz etmedi bundan. Ancak, yol boyunca durakladığımız manastırların başrahipleriyle konuşmalarından kulağıma çalınanlardan, bu görevin niteliğine ilişkin bir fikir edindim. Ama daha sonra anlatacağım gibi, hedefimize ulaşmaya değin tam anlamıyla anlamadım bunu.

Kuzeye doğru yönelmiştik, ancak yolculuğumuz düz bir çizgi izlemedi; çeşitli manastırlara uğradık. Böylece, doğruya gideceğimize batıya döndük; neredeyse Pisa'dan Santiago'ya giden hac yolu doğrultusunda uzanan sıradağları izleyerek, sonradan ortaya çıkan olayların daha iyi tanımaktan beni alıkoyduğu bir yerde konakladık; ama o yerin beyleri İmparator'a bağlıydılar; bizim tarikatımızdan olan rahiplerin hepsi de oybirliğiyle, sapkın, yozlaşmış Papa'ya karşı çıkıyorlardı. Yolculuğumuz, çeşitli olaylar arasında iki hafta sürdü ve ben o süre içinde yeni üstadımı tanıma olanağı buldum (hep inandığım gibi, hiçbir zaman yeterince değil).

Aşağıdaki sayfalarda kişilerin betimlemesine girmek istemiyorum –bir yüz anlatımının ya da bir el kol deviminin, sessiz ama açık anlatımlı bir dilin belirtisi gibi görüldüğü zamanlar dışında– çünkü, Boethius'un dediği gibi, hiçbir şey, güz geldiğinde kır çiçekleri gibi kuru-yup değişen dış görünüşten daha geçici değildir; hem bugün Başrahip Abbone'nin sert bakışlı gözleri ve solgun yanakları olduğunu söylemenin ne anlamı var, o ve

çevresindekiler çoktan toprak olmuş, bedenleri ölümcül toprak griliğine bürünmüş, yalnızca ruhları, Tanrı'nın lütfuyla, hiçbir zaman sönmeyecek bir ışıkla parlarken? Ama William'ı bir kez olsun betimlemek isterim, çünkü kendine özgü çizgileri beni etkiledi; üstelik, kendilerinden daha yaşlı ve daha akıllı bir adama yalnızca sözcüklerinin büyüğü ve bedeninin yüzeysel biçimiyle de bağlanmak gençlerin özelliğidir –bedensel sevginin (belki de biricik saf biçimi olan) bu biçimini bulandıracak en küçük bir kösnü gölgesi olmaksızın– davranışlarını incelediğimiz, kaş çatışlarını, gülümseyişlerini gözlemlediğimiz bir babanın bedeni gibi.

Bir zamanlar erkekler yakışıklı ve boylu bosluydular (şimdiyse çocuk ve cüce), ama bu, yaşlanmakta olan dünyanın acıklı durumuna tanıklık eden birçok nedenden yalnızca biri. Gençler artık hiçbir şey öğrenmek istemiyorlar, bilim geriliyor, tüm dünya tepetaklak olmuş, körler körleri yönetiyor ve onları uçuruma sürüklüyorlar, kuşlar, daha uçmayı öğrenmeden yuvadan ayrılıyor, eşekler çalışıyor, öküzler oynuyor. Maria artık düşünsel yaşamı sevmiyor, Marta artık etkin yaşamdan hoşlanmıyor, Lea kısır, Raşel tensel açıdan bakıyor her şeye, Cato genelevlere dadanmış. Her şey çığrından çıkmış. O günlerde, Tanrı'ya şükür, üstadımdan öğrenme isteğini ve yollar engeli de olsa var olan doğru yol duygusunu öğrendim.

Rahip William'ın boyu normal bir adamın boyundan uzundu; öyle zayıftı ki, daha da uzun görünüyordu. Gözleri keskin ve içe işleyiciydi; ince ve hafif gagamsı burnu, yüzüne tetikte bir adam ifadesi veriyordu. Hibernia¹ ve

1. İrlanda'nın Latince adı. (Ç.N.)

Northumbria arasında doğmuş olanlarda sık sık gördüğüm türden çillerle kaplı uzun yüzü ara sıra kararsızlık ve şaşkınlık ifadesi taşısa da. Zamanla, güvensizlik gibi görünen şeyin yalnızca merak olduğunun bilincine vardım, ama başlangıçta, daha çok doymak bilmez ruhun bir tutkusu sandığım bu erdeme ilişkin olarak çok az şey biliyordum. Akılcı ruhun böyle bir tutkuya kapılmaması, yalnızca –kanımca– en başından bildiği gerçeikle beslenmesi gerektiğine inanıyordum.

William elli bahar görmüş olabilirdi; çok yaşlı sayılırdı, ama yorulmak bilmez bedenini, çoğu kez benim bile yoksun olduğum bir esneklikle hareket ettiriyordu. Üstüne aşırı bir etkinlik geldiğinde, enerjisi tükenmez görünüyordu. Ama zaman zaman, güçsüzlük anlarında, damarında bir yengeçlik varmış gibi geri geri çekiliyordu; onun hücrelerinde, ot yatağının üstüne uzanmış, yüzünün tek bir kasını bile oynatmaksızın, ağzından tek tük heceler çıkararak saatlerce yattığını gördüm. Böyle durumlarda gözlerinde boş, dalgın bir ifade belirirdi; onun, insana düşler gördüren uyuşturucu bir bitkinin etkisi altında olduğundan kuşkulananca olurdu, ama yaşamına yön veren açık mizacı, bu düşünceyi zihnimden uzaklaştırmaya iterdi beni. Bununla birlikte, yolculuk sırasında bazen onun bir çayırlığın kıyısında, bir ormanın eteğinde durup bir bitki (sanırım hep aynı) topladığını saklamayacağım; sonra dalgın bir bakışla onu çiğnemeye koyulurdu. Birazını alıkoyar, büyük gerilim anlarında yedi (manastırda az gerilimler yaşamadık!). Bir kez, ona bunun ne olduğunu sorduğumda, gülümseyerek iyi bir Hristiyan'ın bazen imansızlardan da bir şey öğrenebileceğini söyledi; tadına bakmama izin vermesini isteyince de, yaşlı bir Fransiskan'e iyi gelen otların, genç bir Benedikten'e iyi gelmeyeceğini söyledi.

Birlikte olduğumuz süre içinde, çok düzenli bir ya-

şam sürme olanağı bulamadık; manastırda da geceyi uyanık geçiriyor, gündüzleri bitkin düşüyorduk; ayinlere de düzenli olarak katılmıyorduk. Ama yolculuğumuz sırasında, çok seyrek olarak, akşam duasından sonra uyanık kaldı; alışkanlıkları da sadeydi. Kimi zaman, manastırda da yaptığı gibi, bütün günü sebze bahçesinde dolaşıp bitkileri, sanki kuvars ya da zümrütmüşler gibi inceleyerek geçirirdi; onun, hazine mahzeninde dolaşırken zümrüt ve kuvars kakma bir mücevher kutusuna, tıpkı bir alıç dizisine bakar gibi baktığını da gördüm. Kimi zaman bütün bir günü kitaplığın büyük salonunda (çevremizde korkunç bir biçimde öldürülen rahiplerin cesetleri günbegün artarken) elyazmalarının sayfalarını, sanki sırf eğlence olsun diye çevirerek geçirirdi. Bir gün onu bahçede, görünürde bir amacı olmaksızın, yaptığı işler için Tanrı'ya hesap vermek zorunda değilmişçesine dolaşırken buldum. Benim tarikatımda vakit geçirmenin bambaşka bir yolunu öğretmişlerdi bana; bunu ona söyledim. Evrenin güzelliğinin, yalnızca çeşitliliğin birliğinden değil, birliğin çeşitliliğinden de kaynaklandığı yanıtını verdi. Bu bana kaba deneysellüğün buyurduğu bir yanıt gibi göründü; onun ülkesinin insanların, nesneleri çoğu kez, usun aydınlatıcı gücünün görünürde çok az işlevi olduğu biçimlerde tanımladıklarını sonra öğrendim.

Manastırda geçirdiğimiz dönem sırasında ellerini hep kitapların tozu, daha yeni yapılmış minyatürlerin yaldızı ya da Severinus'un hastanesinde dokunduğu sarımsı maddeler bulaşmış olarak gördüm. Elleri olmadan düşünemezmiş gibi görünürdü; o zaman bana, daha çok bir mekanik uzmanına yaraşır görünmüş olan bir özellik (bir mekanik uzmanının zina işleyen biri olduğu, tertemiz bir evlilik bağıyla bağlı olması gereken düşünsel yaşamın sınırları içinde zina işlediği öğretilmişti bana). Ama zamanla aşınmış ve mayasız ekmek gibi kolay ufa-

lanabilir sayfalara dokunduklarında bile, tıpkı makinelere dokunurken olduğu gibi, ellerinin olağanüstü ince bir dokunuşu varmış gibi gelirdi bana; gerçekten, bu garip adamın yol çantasında, daha önce hiç görmediğim, “olağanüstü makinelerim” dediği araç gereçler taşıdığını söylemeliyim. Araç gereçler, doğanın maymunu olan sanatın ürünüdür, derdi; onun biçimlerini değil, işleyişini yeniden üretirler. Böylece, bana saatin, usturlabın ve mıknaşın yarattığı mucizeleri açıkladı. Ama başlangıçta bunun büyü olmasından korktum; bazı dingin gecelerde, o (elinde tuhaf bir üçgen), ayakta durmuş yıldızları seyredirken, ben uyuyormuş gibi yapıyordum. İtalya’da ve ülkemde daha önce tanıdığım Fransiskenler basit, çoğu kez okuma yazma bilmeyen adamlardı; bilgisi beni şaşırttı. Ama o, gülümseyerek bana ülkesinin adalarında yaşayan Fransiskenlerin başka bir kalıptan dökülmüş olduklarını söyledi: “Roger Bacon, saygı duyduğum üstadım, tanrısal tasarımın bir gün makine bilimini, bu doğal ve sağlıklı büyü bilimini, içine alacağını öğretti bize. Gün gelecek, doğanın gücünden yararlanılarak, *unico homine regente*¹ ve yelkenli ya da kürekle hareket eden gemilerden çok daha hızlı gemiler yapılacak; öyle arabalar olacak ki herhangi bir hayvanın çekmesine gerek kalmadan hızla ilerleyecekler ve öyle araçlar olacak ki insan bir kuş gibi kanatlarını çırpmasını sağlayarak kullanacak onları. Kocaman ağırlıkları kaldırabilen araç gereçler, denizin dibinden giden taşıtlar yapılacak.”

Bu makinelerin nerede olduklarını ona sorduğum zaman, bana bunların eski zamanlarda yapılmış olduğunu, kimilerinin de zamanımızda yapılmakta olduğunu söyledi: “Uçan araç bir yana; onu hiç görmedim, ama

1. (Lat.) Tek bir adamın yönettiği. (Ç.N.)

onu tasarlayan bir bilgin biliyorum. Sonra, ırmakların üstüne, sütun ya da başka dayanaklar olmaksızın köprüler kurulabilir, adı işitilmemiş başka makineler de yapılabilir. Ama bunlar henüz ortada yoksa kaygılanmamalı-sın, çünkü bu, onların ileride var olmayacakları anlamına gelmez. Hem, sana söylüyorum, Tanrı onların var olmasını istiyor; kuşkusuz, bunlar daha şimdiden onun zihninde var, Ockham'lı dostum düşüncelerin bu biçimde var olduklarını yadsısa da; bunu, tanrısal doğayı belirleyebileceğimiz için söylemiyorum; kesinlikle, doğaya hiçbir sınır koyamayacağımız için söylüyorum.” Bu, ondan duyduğum tek çelişkili önerme değil; bugün de daha yaşlı ve daha akıllı olmama karşın, William'ın Ockham'lı arkadaşına nasıl öylesine güven duyabildiğini ve Bacon'ın sözleri üstüne nasıl ant içebildiğini hâlâ anlamış değilim. Ama o zamanların, akıllı bir adamın birbirleriyle çelişen şeyler düşünmek zorunda olduğu karanlık zamanlar olduğu da bir gerçek.

Birader William'a ilişkin olarak, o zaman edindiğim kopuk kopuk izlenimleri en başından bir araya getirmek istercesine, saçma sapan şeyler söyledim belki de. Onun kim olduğunu ve ne yaptığını, siz, sevgili okurlarım, manastırda geçirdiğimiz günlerde yaptıklarından, belki de daha iyi çıkaracaksınız. Size olağanüstü ve korkunç olayların tam bir taslağından çok bir listesini (evet, bunu) sunmaya söz verdim ben.

Böylece, üstadımı günden güne daha iyi tanıyıp yolculuğumuzun birçok saatini, yeri geldikçe anlatacağım çok uzun konuşmalarla geçirdikten sonra, manastırın bulunduğu tepenin eteklerine vardık. Şimdi öykümün de manastıra ulaşma vakti geldi; dilerim olanları anlatmaya hazırlanırken elim titremez.

BİRİNCİ GÜN

Birinci gün

TANSÖKÜMÜ

*Manastırın eteklerine varıyoruz;
William çabuk kavrama yeteneğini kanıtıyor.*

Kasım sonlarında güzel bir sabahıtı. Gece boyunca az kar yağmıştı; ama toprak üç parmak kalınlığını aşmayan soğuk bir örtüyle örtülmüştü. Karanlıkta, alacakaranlık duasının hemen ardından, vadideki bir köyde ayini dinlemiştik. Sonra, güneş doğarken dağlara doğru yola koyulduk.

Dağın çevresinden dolanan dik keçi yolunu güçlükle tırmanırken manastırı gördüm. Şaşırdım, manastırı dört bir yandan kuşatan, tüm Hristiyan dünyasında görülenlere benzeyen duvarlar değildi beni şaşırtan; sonradan *Aedificium*¹ olduğunu öğrendiğim yığındı. Uzaktan bir dörtgen gibi görünen sekizgen bir yapıydı bu (Kutsal Kent'in sağlamlığını, içine işlemezliğini gösteren kusursuz bir biçim). Güney duvarları manastırın bulunduğu düzlükte yükseliyor, kuzey duvarlarıysa, dimdik üstünde yer aldıkları dağın kıvrımlarının içinden çıkıyormuş gibiydi. Aşağıdan

1. (Lat.) Yapı. Daha dar anlamda ise, kamu yapıları, ana bina. Burada, manastırın yapılar bütünü içinde yer alan *Aedificium*'un birinci katında mutfak ve yemekhane, onun üstündeki iki katta da, yazı salonuyla kitaplık bulunmaktadır. (Ç.N.)

bakıldığında, belli noktalarda kayalık, rengi ve dokusu değişmeksizin, gökyüzüne doğru uzuyormuş ve bir noktada burç ve kuleye dönüşüyormuş gibi görünüyordu, diyebilirim (yeryüzüyle gökyüzünü yakından tanıyan devlerin işiydi bu): Üç sıra pencere, yüksekliğinin üçlü uyumunu dile getiriyordu; öyle ki, yerde dörtgen gibi görünen, gökte tinsel bir üçgen oluyordu. Yaklaşınca, dörtgen biçimin köşelerinin her birinden, beş kenarı dışarıdan görülen yedigen birer kule olduğu anlaşılıyordu – yani, dışarıdan beşgen gibi görünen daha küçük dört yedigeni üreten büyük sekizgenin sekiz kenarının dördü görülüyordu. Böylece, her biri ince bir tinsel anlamı açıklayan bunca kutsal sayının beğeniye değer uyumunu kim olsa görebilirdi. Sekiz, her dörtgenin mükemmellik sayısı; dört, İncillerin sayısı; beş, dünyanın bölgelerinin sayısı; yedi, Kutsal Ruh'un kayralarının sayısı. Kitlesi ve biçimiyle *Aedificium*, İtalya Yarımadası'nın güneyinde, daha sonra gördüğüm Castel Ursino ya da Castel del Monte'yi andırıyordu; ama ulaşmaz konumundan ötürü onlardan daha saygın görünüyor, yavaş yavaş yaklaşan yolcуда korku uyandırıyor. Çok berrak bir kış sabahıydı; yapıyı ilk kez fırtınalı günlerdeki görünümüyle görmeyişim şans oldu.

Gene de, insanda sevinçli duygular uyandırdığını söyleyemeyeceğim. Korku ve gizli bir tedirginlik yarattı bende. Tanrı bilir, bunlar benim olgunlaşmamış ruhumun yarattığı hortlaklar değildi: Devlerin işe koyuldukları gün ve rahiplerin aldanmış istemlerinin yapıyı kutsal sözcüğün korunmasına adama yürekliğini göstermelerinden önce, taşta kazınmış kuşku götürmez belirtileri doğru olarak yorumluyordum.

Küçük katırlarımız anayolun iki yan yol oluşturarak üye ayrıldığı dağın son dönemecini de kıvrılınca, üstadım

bir süre çevresine bakınmak için durdu: Yolun iki yanına, yola, bir dizi yaz kış yeşil çamın bir ara kardan bembeyaz, doğal bir çatı oluşturduğu yolun üst kısmına baktı.

“Zengin bir manastır,” dedi. “Başrahip, gösterişli törenlerden hoşlanıyor olmalı.”

Onun beklenmedik açıklamalarını işitmeye alışkın olduğumdan, soru sormadım. Bunun bir nedeni de, yolun biraz ilerisinde bazı sesler işitmemiz ve bundan sonraki dönemeçte kaynaşan bir rahip ve hizmetçi kalabalığının belirmesiydi. İşlerinden biri bizi görünce büyük bir içtenlikle bize doğru geldi. “Hoş geldiniz, efendim,” dedi, “kim olduğunuzu tahmin edebilirsem şaşmayın, çünkü ziyaretinizden haberimiz var. Ben manastırın kilercibaşısı Varagineli Remigio’yum. Eğer siz de sandığım gibi Baskerville’li William Birader iseniz, Başrahip’e haber vermeli. Sen –yanındakilerden birine buyurdu– yukarı çık, onlara ziyaretçimizin surlardan girmek üzere olduğunu bildir.”

“Teşekkür ederim, kilercibaşı, birader,” diye yanıtladı üstadım içtenlikle, “beni karşılamak için araştırmanıza ara verdiğinizden dolayı nezaketinizi daha da çok takdir ediyorum. Ama tasalanmayın. At buradan geçip sağdaki yola saptı. Çok uzağa gidemez; çünkü saman yığınının varınca durmak zorunda kalacak. O dik yamaca atılmayacak kadar zeki...”

“Ne zaman gördünüz onu?” diye sordu kilercibaşı.

“Onu hiç görmedik, değil mi, Adso?” dedi Willam eğlenircesine, bana doğru dönerek. “Ama, eğer Brunellus’u arıyorsanız, hayvan ancak dediğim yerde olabilir.”

Kilercibaşı duraksadı. William’a, sonra yola baktı; sonunda, “Brunellus mu? Nereden bildiniz?” diye sordu.

“Hadi hadi,” dedi William, “Brunellus’u aradığınız açık; Başrahip’in sevgili atını; ahırınızın en iyi dörtnala koşan atı; beş kadem yüksekliğinde, donu kara, gür kuyruklu, küçük, yuvarlak toynaklı, ama nalları oldukça iyi;

başı küçük, kulakları sivri, gözleri kocaman. Sağa doğru gitti diyorum size; ama siz gene de çabuk olun.”

Kilercibaşı bir an duraksadı, sonra adamlarına işaret etti ve katırlarımız yeniden yokuşu tırmanmaya koyulurken sağdaki yol boyunca koştu. İçimi bir merak kemiriyordu; William’a soru sormak üzereydim, ama o beklememi işaret etti bana: Gerçekten de birkaç dakika sonra sevinç çığlıkları işittik; rahipler ve hizmetçiler, atı yularından çekerek yolun dönemecinde belirdiler. Hepsi de biraz şaşkınlıkla bakarak yanımızdan geçip önümüz sıra manastıra doğru yürüdü. Sanırım William, onların olanları anlatmalarına olanak vermek için, bineğinin adımlarını yavaşlattı. Her bakımdan çok yüce erdemleri olan üstadımın, kavrayışının çabukluğunu göstermek söz konusu olduğunda boş gurura kapıldığını anlamıştım; ince bir diplomat olarak yeteneklerini değerlendirdiğim için de, hedefine bilge bir adam olmanın sağlam ününün öncülüğünde varmak istediğini anladım.

“Şimdi söyleyin,” dedim sonunda kendimi tutamamaya, “nasıl bildiniz?”

“Benim iyi Adso’m,” dedi üstadım, “yolculuğumuz boyunca, dünyanın tıpkı kocaman bir kitap gibi bizimle konuşurken kullandığı belirtileri tanımayı öğretiyorum sana. Alanus de Insulis diyordu ki:

*omnis mundi creatura
quasi liber et pictura
nobis est in speculum*¹

Tanrı’nın, yaratıkları aracılığıyla, ölümsüz yaşamdan bize söz ettiği sonsuz simgeler alayını düşünüyordu.

1. (Lat.) Dünyadaki tüm yaratıklar / kitap ve resim gibi / aynadaki gibidir bizim için. (Ç.N.)

Ama evren, Alanus'un sandığından daha konuşkandır; yalnızca en çok şeylerden değil (o zaman bunu hep üstü kapalı bir biçimde yapar), daha yakındaki şeylerden de söz eder; hem de çok açık seçik olarak. Sana bilmen gereken şeyleri yinelemekten neredeyse utanç duyuyorum. Kavşakta, daha yeni yağmış karda, solumuzdaki yola doğru yönelmiş bir atın toynak izleri çok açık seçik görülüyordu. Düzgün aralıklı olan bu izler, toynakların küçük ve yuvarlak olduğunu ve atın düzenli bir dörtnala gittiğini anlatıyordu – böylece, atın cinsini ve damarına basılmış bir hayvan gibi delice koşmadığını çıkardım. Çamların doğal bir dam oluşturdıkları noktada, bir buçuk metre yüksekliğinde, taze kopmuş sürgünler vardı. Hayvanın, sağındaki yola sapmak için güzel kuyruğunu savurarak hışımla dönmüş olması gereken yerde, dikenli çalılar arasında hâlâ uzun at kılları duruyordu... Son olarak, o yolun saman yığınına gittiğini bilmediğini söyleyemezsin; çünkü aşağı dönemeçten çıkarken, büyük güney kulesinin altında, artıkların yardan aşağı dökülerek karı lekelediğini gördük; üç yol ağzının durumundan anlaşıldığına göre, yol ancak bu yöne gidebilirdi.”

“Doğru,” dedim, “ama, küçük baş, sivri kulaklar, iri gözler...”

“Bunların böyle olup olmadıklarını bilmiyorum, ama rahiplerin buna inandıklarına dair hiç kuşku yok. Sevilla’lı Isidorus, bir atın güzel olması için, “*ut sit exiguum caput et siccum propre pelle ossibus adhaerente, aures breves et argutae, oculi magni, nares patulae, erecta cervix, coma densa et cauda, ungularum soliditate fixa rotunditas*”¹ olması gerektiğini söyler. Eğer oradan geçtiğini çıkardığım at, ahırdaki

1. (Lat.) “Başının küçük, derisinin gergin, kulaklarının kısa ve sivri, gözlerinin iri, burun kanatlarının geniş, boynunun dik, yelesinin ve kuyruğunun gür, toynaklarının sağlam ve yuvarlak.” (Ç.N.)

atlarının gerçekten en iyisi olmasaydı, onu aramak için yalnız seyislerin değil, kilercinin de seferber olmasını açıklayamazdım. Dahası, bir atı güzel bulan bir rahip, doğal biçimi ne olursa olsun, onu ancak yetkili kişilerin be-timledikleri gibi görür –burada bana doğru bakıp kurnaz kurnaz gülümsedi– bu kişi bilgin bir Benedikten olursa...”

“Peki,” dedim, “Brunellus nereden çıktı?”

“Kutsal Ruh sana akıl ihsan etsin, oğul!” diye bağırdı üstadım. “Başka ne olabilirdi ki? Şimdi Paris’te rektör olmak üzere olan büyük Buridan bile, güzel bir attan söz etmesi gerektiğinde, bundan daha doğal bir ad bulamadı.”

Üstadım böyleydi işte. Yalnızca doğanın kitabını okumayı bilmekle kalmıyordu, rahiplerin kutsal kitapları nasıl okuduklarını ve o kitaplar aracılığıyla nasıl düşün-düklerini de biliyordu. Göreceğimiz gibi, ilerideki gün-lerde ona çok yararlı olacak bir yetenek. Üstelik açıkla-ması o noktada bana öylesine açık seçik göründü ki, bunu kendi kendime keşfedemeyişimden doğan küçülmüşlü-ğümü, yalnızca bu buluşu paylaşmaktan duyduğum gu-rur yeniyor, kavrayışımдан ötürü neredeyse kendi kendi-mi kutluyordum. Gerçeğin gücü öyledir; tıpkı iyilik gibi kendiliğinden yayılır. Bana bu güzel açıklama bağışlandı-ğı için Efendimiz Hz. İsa’nın kutsal adına övgüler olsun.

Ama yolundan sapma, ey öyküm, çünkü yaşlan-makta olan bu rahip ayrıntılar üstünde gereğinden çok oyalanıyor. Manastırın büyük kapısına vardığımızı, Baş-rahip’in, yanında içi su dolu altın bir çanak tutan iki çö-mezle birlikte eşikte durduğunu anlat. Binek hayvanları-mızdan inince kilerci benimle ilgilenirken Başrahip’in nasıl William’ın ellerini yıkadığını, sonra onu kucaklayıp ağzından öperek kutsal bir karşılama yaptığını anlat.

“Teşekkür ederim, Abbone,” dedi William, “zatîlile-rinin ünü dağları aşan manastırına ayak basmak benim için büyük bir sevinçtir. Efendimiz İsa adına bir hacı ola-

rak geliyorum; siz de beni böyle olduğum için onurlandırdınız. Ama şimdi size sunacağım mektubun açıklayacağı gibi, aynı zamanda yeryüzündeki Efendimiz adına da geliyorum buraya; onun adına da, beni iyi karşıladığınız için size teşekkür ediyorum.”

Başrahip İmparatorluk damgasını taşıyan mektubu aldı ve William'ın girişinden önce, rahip kardeşlerinden başka mektuplar aldığı yanıtını verdi (bir Benedikten rahibini hazırlıksız yakalamak kolay değil, dedim kendi kendime övünçle); sonra, seyisler binek hayvanlarımızı alıp götürürken kilerciye bize odalarımızı göstermesini söyledi. Başrahip, bunun ardından, dinlendikten sonra bizi ziyaret etmeyi umduğunu söyledi; böylece manastır yapılarının yumuşak bir içbükey yüzey –ya da sivri tepenin– içinde, dağ doruğunu kesen az eğimli düzlüğün dört bir yanına yayıldıkları büyük avluya girdik.

Manastırın konumuna ilişkin olarak, ileride birkaç kez daha ayrıntılı bilgi verme olanağı bulacağım. Dış duvarlardaki tek açıklık olan kapıdan sonra, iki yanına ağaçlar sıralanmış bir yol manastır kilisesine gidiyordu. Yolun solunda, sebze bahçeleriyle kaplı geniş bir alan ve daha sonra öğrendiğime göre, iki yapının, hamam ve hastaneyle kurutulmuş bitkilerin saklandığı yapının çevresinde, duvarların kıvrımını izleyen botanik bahçesi uzanıyordu. Geride, kilisenin solunda, mezarlarla kaplanmış alanla kiliseden ayrılan *Aedificium* yükseliyordu. Kilisenin kuzey kapısı *Aedificium*'un güney kulesine bakıyor, *Aedificium*'un batı kulesi önden, manastıra gelen ziyaretçilerin gözüne çarpıyordu; sonra, solda yapı duvarlarla birleşiyor, kuleleriyle uçuruma doğru sarkıyordu; yandan görünen kuzey kulesiyse uçurumun üstünden dışarı fırlıyordu. Kilisenin sağında ve hemen arkasında bazı yapılar yer alıyor-

du; dehlizin çevresinde de yapılar vardı: yatakhane kuşkusuz, Başrahip'in evi ve bizim gitmekte olduğumuz hacılar konukevi. Güzel bir çiçek bahçesini geçtikten sonra oraya ulaştık. Sağda, geniş bir alanın ötesinde, güney duvarları boyunca ve kilisenin arkasından doğuya doğru uzanan bir dizi çiftlik, ahırlar, değirmenler, yağhaneler, ambarlar, mahzenler ve bana çömezlerin evi gibi görünen yapı. Belki belirsiz dalgalı arazinin düzgünlüğü, eski çağlarda bu kutsal yapıyı yapanlara, yönlendirme ilkelerine, Honorius Augustoduniensis'in ya da Guillaume Durant'ın isteyebileceklerinden daha iyi uyma olanağı sağlamıştı. Günün o saatinde güneşin durumuna bakarak ana kilise kapısının tam batıya açıldığının, böylece koro yeriyle sunağın doğuya baktıklarının ayırımına vardım; güneş, sabah doğarken yatakhanelerdeki rahiplerle ahırlardaki hayvanları doğru- dan uyandırabiliyordu. Daha sonra, sırasıyla Sankt Gal- len'i, Cluny'yi ve Fontenay'ı ve belki daha büyük ama da- ha az orantılı olan başka manastırları gördüm; ama bun- dan daha güzel ve daha iyi yönlendirilmiş başka bir ma- nastır görmedim hiç. Ötekilerin tersine, bu *Aedificium*, olağandışı büyüklüğüyle dikkati çekiyordu. Ben usta bir duvarcının deneyimine sahip değilim, ama bu yapının, onu kuşatan yapılardan çok daha eski olduğunu hemen anladım. Belki de başlangıçta başka nedenlerle yapılmıştı da, daha sonra büyük yapının yönlendirilmesi kiliseninki- ne, kiliseninki de onunkine uyacak bir biçimde, manastı- rın yapılar bütünü onun çevresinde kurulmuştu. Çünkü mimarlık, tüm sanatlar arasında, tüm organlarının kusur- suzluğunun ve oranının üstünde ışıldadığı büyük bir hay- vanı andırması bakımından, eskilerin "kozmos", yani şata- fatlı dedikleri evrenin düzenini, sağladığı uyumda yarat- maya, çok cesurca yaratmaya çalışan sanattır. Kutsal Ki- tap'ın dediği gibi, tüm nesnelerin sayı, ağırlık ve ölçülerini belirlemiş olan Yaratıcımıza övgüler olsun.

Umberto Eco'nun 1980'de yayımlanan dev romanı *Gülün Adı*, çağdaş klasikler arasında yerini çoktan aldı. Çok katmanlı bir yapıt olan bu romanda, 1327'de İtalya'daki bir manastırda geçen bir cinayet soruşturması anlatılıyor. Dünyanın belli başlı tüm dillerine çevrilen *Gülün Adı* yayımlanışının üzerinden 21 yıl geçtikten sonra, yazarı tarafından yeniden ele alındı; bazı bölümler eklendi, bazı bölümler çıkarıldı. *Gülün Adı*'nın bu yeni bir soluk kazanmış olan formunda, yine kendinizi XIV. yüzyıl Avrupa'sının dinsel entrikalarının ortasında bulacak, gizemli bir öykünün labirentlerinde din ve bilimin çatışmasını izleyeceksiniz.

Günümüz edebiyatına bambaşka bir soluk getiren, yepyeni bir türün kapılarını açan *Gülün Adı*, hem Ortaçağ Hristiyan dünyasını derinliğine irdeleyen bir tarihsel roman hem de büyük bir ustalıkla kurulmuş, soluk soluğa okunan bir polisiye öykü.

•italyanedebiyatı •polisiye •tarihiroman •ortaçağ •keşiş •kültkitaplar
•cinayet •dinvebilim •inanç

